
Opole-Ostrówek, st.1, gm. loco, woj. opolskie, AZP 89-37.

Informator Archeologiczny : badania 31, 208-210

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

OLSZTYN-BRZEZINY, st. 4, gm. loco, woj. olsztyńskie

- ślady osadnictwa z okresu wpływów rzymskich
- osada wczesnośredniowieczna

Sondażowe badania wykopaliskowe, przeprowadzone w dniach od 29 sierpnia do 4 września przez mgr. Jana Michalskiego (ARHED, Jan Michalski). Przebadano powierzchnię 90 m².

Wytyczono sześć wykopów sondażowych o wymiarach 3 x 5 m. Cztery wykopy usytuowane były na południowym, bardzo eksponowanym, skłonie wzniesienia i dały rezultat negatywny. Natomiast pozostałe dwa założono nieco niżej, na wyraźnym, wypłaszczonej siodle stoku. W tych wykopach stwierdzono istnienie warstwy kulturowej ze sporą ilością materiału zabytkowego oraz obiektów. Warstwa miała grubość 30-50 cm, była barwy czarnej i wystąpiła w niej spora ilość ceramiki. Pod nią natrafiono na jamy osadnicze o podobnym wypełnisku, w którym oprócz ceramiki znaleziono dwa dwustożkowe przęśliki gliniane. Wstępnie osadę można datować na wczesne średniowiecze. Pewien nieduży procent ceramiki wyróżnia się jednak swoistymi cechami, różnymi od wyżej wspomnianej i być może pochodzi z okresu wpływów rzymskich.

Ze względu na fakt, że w miejscu odkrytej osady mają być wybudowane duże obiekty handlowe, całe stanowisko powinno być przebadane przed rozpoczęciem inwestycji.

OPALENIE, st. 3, gm. Gniew, woj. gdańskie, AZP 24-45/-

- osada z okresu halsztackiego
- osada z okresu wpływów rzymskich
- osada z wczesnego średniowiecza

Badania wykopaliskowe, przeprowadzone przez mgr. Małgorzatę Tuszyńską i Mirosława Pietrzaka (Muzeum Archeologiczne w Gdańsku). Finansowane przez PSOZ. Drugi sezon badań. Przebadano powierzchnię ponad 500 m².

Kontynuowano badania z 1996 r. Prace koncentrowały się we wschodniej, zniszczonej części osady. Odkryto 14 obiektów wczesnośredniowiecznych - jamy, półziemianki i palenisko - datowanych na VIII-XI w., jedną jamę z wczesnej epoki żelaza oraz ślady po kilkunastu słupach (?) i towarzyszących półziemiankom. Materiał ceramiczny z okresu wpływów rzymskich wystąpił luźno; w zbadanej części osady nie stwierdzono obiektów z tego okresu - być może uległy one całkowitemu zniszczeniu przed młodsze osadnictwo wczesnośredniowieczne. Wszystkie obiekty były uszkodzone tak przez spychacz w 1995 r. jak i przez wieloletnią, głęboką orkę. Ponadto część obiektów była w znacznym stopniu zniszczona przez wkopy nowożytnie, na które natrafiono już w poprzednim sezonie. Były to doły czworokątne o bokach długości 1,5-1,8 m i przekrojach także czworokątnych, zagłębiających się do 1 m. Pochodziły one zapewne z końca XIX lub początków XX w. i związane były prawdopodobnie z działalnością gospodarczą - być może służyły do przechowywania płodów rolnych (?), lodu (?). Cztery z tych dołów wyeksplorowano, pozyskując materiał ceramiczny datowany od wczesnej epoki żelaza aż po XX wiek. Sześć wczesnośredniowiecznych półziemianek, w różnym stopniu uszkodzonych, rysowało się na powierzchni w kształcie wydłużonych owali o wymiarach od 220-280 cm długości i 110-150 cm szerokości, zagłębiały się ona na 30-75 cm. Znaleziono w nich liczny materiał ceramiczny i kostny, a także fragmenty praznic glinianych, ciężarek gliniany do sieci i haczyk żelazny na ryby, sprzączkę żelazną oraz przekłuwacz rogowy. Na przebadanym fragmencie osady nie stwierdzono warstwy kulturowej.

Materiały i dokumentacja przechowywane są w Muzeum Archeologicznym w Gdańsku.

Badania będą kontynuowane.

Opatów, st. 1 („Żmigród”), gm. loco, woj. tarnobrzeskie - patrz: neolit

OPOLE-Ostrówek, st. 1, gm. loco, woj. opolskie, AZP 89-37

- grodzisko wczesnośredniowieczne

Wieloletnie badania wykopaliskowe wczesnośredniowiecznego grodu na Ostrówku w Opolu

umożliwiły poznanie bogatej przeszłości jednego z ważniejszych ośrodków wczesnofeudalnego Państwa Polskiego. Zaowocowały one licznymi artykułami, których dopełnieniem stała się monografia źródłowa prezentująca pozyskane materiały zabytkowe. Niespodziewana możliwość dalszych badań pojawiła się latem 1997 roku, kiedy to podjęte zostały prace ziemne, związane z rozbudową zaplecza dla istniejącego na Ostrówku w Opolu amfiteatru.

Przeprowadzenie prac w zachodniej części stanowiska na Ostrówku w Opolu pozwoliło na odsłonięcie reliktywów umocnień grodu oraz pozostałości XIV-wiecznych murów zamku piastowskiego. Na terenie badań wytyczono siatkę arową. Jest ona kontynuacją siatki z badań w latach 1948-1978. Bardzo nieregularny obszar wykopalisk oznaczono, jako V wykop na Ostrówku. Swym zasięgiem obejmował on fragmenty arów 372, 404, 405, 436, 437, 468, 469, 500, 501, o łącznej powierzchni 2 arów. Pracami objęto teren o długości 50 m i maksymalnej szerokości 7,5 m. Jest to w chwili obecnej najdłuższy przebadany odcinek po zewnętrznej stronie grodu i zarazem zamku piastowskiego. Po stronie wewnętrznej omawiany wykop zazębia się z I wykopem badanym w latach 1948-1956.

W ramach V wykopu wydzielono dwa odcinki, co zresztą narzucał w dużej mierze sam tok prac budowlanych. Pierwszy z nich obejmował powierzchnie fragmentów arów 372, 404, 405, 436 i 437, drugi natomiast stanowił wąski pas między właściwym murem a murem zewnętrznym zamku piastowskiego na arach 469 i 501. Eksploracja nawarstwień na tym odcinku była utrudniona, gdyż zachodziła groźba runięcia murów.

Trudno też obecnie o pełną interpretację odkrytego układu konstrukcji drewnianych i stratygrafii. Ograniczyć się wypada do sformułowania wstępnych hipotez, które mogą zostać zweryfikowane w trakcie przygotowywanego obecnie syntetycznego zarysu dziejów grodu na Ostrówku.

W tej chwili nie ulega wątpliwości, że odkryte konstrukcje pozostają w związku z umocnieniami grodu. Konfrontując ich usytuowanie w stosunku do rozpoznanego w rezultacie wieloletnich badań rozplanowania zabudowy grodu wczesnośredniowiecznego, można stwierdzić, że odkryty układ drewna prawie przylega do rozpoznanych podczas dawniejszych badań, m.in. na arze 373, resztek konstrukcji wału. Pomiędzy tymi konstrukcjami wału, a odkrytym w 1997 roku układem drewna, znajduje się mur obwodowy zamku piastowskiego, który w znacznym stopniu zniszczył umocnienia obronne grodu, przerywając jednocześnie łączność między tymi dwoma elementami umocnień. Stwarza to określone trudności w ustaleniu ich wzajemnej relacji stratygraficznej oraz konstrukcyjnego związku.

Odkryte w dawniejszych latach konstrukcje wału grodu, były elementami skrzyniowej konstrukcji najprawdopodobniej uskoku wału w stronę wnętrza grodu. Wiele przemawia za tym, że został on dobudowany do właściwego wału później - około połowy XI wieku. Poziom zalegania najniższych elementów konstrukcji owego uskoku był nieznacznie wyższy np. na arze 373. Był to poziom niwelacyjny około 151,90. Nie są to jednak różnice wykluczające możliwość funkcjonowania wspólnie z wałem grodu konstrukcji odkrytych w 1997 roku - zważywszy odległość między nimi, nierówność terenu, jak też inną rolę, jaką one spełniały w systemie obronnym grodu. Analizując układ i charakter odkrytego zespołu konstrukcji, należy wykluczyć to, iż stanowiły one podwalinę pod właściwą konstrukcję wału. Żaden element nie wskazuje, iż nad ową konstrukcją posadowiony był wał o konstrukcji skrzyniowej. Jedyna w tej chwili możliwa hipoteza, jaką można w odniesieniu do funkcji odkrytych konstrukcji wysunąć to ta, że tworzyły one najprawdopodobniej łącznie z zalegającą nad nimi warstwą gliny rodzaj umocnienia wału grodu. Stanowiły osłonę tych konstrukcji, ich umocnienie, a może także zabezpieczenie przed okresowymi wylewami wód Odry. Na to zabezpieczenie użyto gałęzi, głównie dębowych. Można nawet ostrożnie pokusić się o określenie pochodzenia tych gałęzi. Jak wiadomo wał grodu opolskiego został zbudowany prawie wyłącznie z długich bel dębowych, a więc materiału starannie wyselekcjonowanego i dobrego. W celu przygotowania takich bel trzeba było poobcinać ich gałęzie boczne. Nie jest wykluczone, że zostały one użyte na wykonanie omawianego zabezpieczenia przedpoła wału grodu, wykonanego również głównie z drewna dębowego. Prawdopodobnie podobną funkcję spełniały późniejsze wspomniane już „wzmocnienia” muru zamkowego a także przypory muru zewnętrznego zamku. Można przypuszczać, że ten fragment Ostrówka zawsze wymagał szczególniejszych zabezpieczeń, tak w przypadku wału grodu, jak też późniejszego zamku.

Stan zachowania części gałęzi umożliwił wykonanie kilkunastu analiz dendrochronologicznych, w celu uzyskania przesłanek do datowania odkrytych konstrukcji. Wyniki analiz, dokonanych przez dr. Marka Krąpca z Krakowa, datują czas ścięcia drzew, z których gałęzie pochodzą głównie na ostatnie kilkanaście lat przed koncern wieku. Ten wynik jest zgodny z datowaniem początków grodu na Ostrówku.

Kończąc krótką prezentację wyników ratowniczych badań przeprowadzonych w 1997 roku przy okazji rozbudowy amfiteatru, wypada stwierdzić, że odkryte konstrukcje drewniane są bardzo cenne dla rekonstrukcji obrazu umocnień grodu i jego chronologii. Jakkolwiek badania realizowano w trudnych warunkach, podczas trwania prac budowlanych i ich uczestnicy przeżyli wiele niełatwych chwil (na terenie badań, który był równocześnie placem budowy istniał przecież konflikt interesów - z jednej strony harmonogram prac budowlanych, z drugiej wymagające czasu badania archeologiczne) to jednak w sumie był to przysłowiowy szczęśliwy traf. Gdyby nie przypadek prawdopodobnie teren ten nie zostałby ujęty w planie badań - i nigdy nie poznalibyśmy jego zawartości. Tymczasem ten budowlany przypadek 1997 roku w sposób niespodziewany ogromnie wzbogacił nasze poznanie przeszłości grodu opolskiego.

Wyniki badań zostaną opublikowane w: „Badaniach Archeologicznych na Górnym Śląsku i Ziemiach Pogranicznych w 1997 roku”, s. 145-155.

OSTRÓDA, st. I, Plac Tysiąclecia, gm. loco, woj. olsztyńskie,

- stare miasto, relikty osadnictwa od wczesnego średniowiecza po okres nowożytny (X-XII i XV-XX w.)

Sondażowe badania wykopaliskowe oraz nadzory archeologiczne, przeprowadzone w dniach od 23 kwietnia do 16 grudnia przez mgr. Adama Mackiewicza (ARCHEO-ADAM). Finansowane przez Urząd Miejski w Ostródzie. Pierwszy sezon badań. Nadzorowano wykopy liniowe o długości około 381 m (712 m²).

Badania i nadzory archeologiczne na stanowisku I, wykop 8-8c i 9a-9b, objęły swym zasięgiem fragment Placu Tysiąclecia w jego centralnej i wschodniej części. Przebiegały one w dwóch ząbających się etapach: Etap I – to badania sondażowe (wykopy 9a i 9b) w centralnej części Placu Tysiąclecia (przy zachodnim skraju ulicy Pułaskiego i na wschód od fontanny, które miały na celu uchwycenie nawarstwień kulturowych, a także odsłonięcie i zadokumentowanie ewentualnych reliktyw pierwotnej zabudowy miejskiej, potwierdzających fakt, iż rozplanowanie przestrzenne miasta w średniowieczu w znacznym stopniu odbiegało od obecnego. Odnosi się to w szczególności do kształtu rynku - obecnie trójkątnego, a pierwotnie kwadratowego. Etap II – obejmował nadzory archeologiczne podczas wymiany rur kanalizacyjnych oraz deszczowych w części północnej i północno-wschodniej Placu Tysiąclecia. Nadzory miały na celu ewentualne uchwycenie nawarstwień stratygraficznych średniowiecznych, nowożytnych i współczesnych. Niestety podczas zakładania poprzedniej kanalizacji nawarstwienia te uległy niemal całkowicie zniszczeniu. Jedynie w wykopach oznaczonych, jako 8a do 8c udało się zarejestrować zachowany w miarę dobrze układ stratygraficzny. Wykopy te prowadzono od separatora przy Drwęcy w kierunku Placu Tysiąclecia (po osi północ-południe). W ich obrębie uchwycono między innymi fragmenty prymitywnej drewnianej zabudowy średniowiecznej oraz fragment ulicy (okrężnicy) moszczonyj drewnem (próbka dendro dała wynik ścięcia drzewa w 1323 roku), które potwierdzają zastosowanie limitacji mierniczej przy rozmiarowaniu miasta średniowiecznego. Wystąpiły także nieliczne elementy zabudowy murowanej, którą można wiązać z osadnictwem po 1788 roku, a więc po wielkim pożarze miasta. Zabudowa ta powstała w drugiej połowie XIX w. Spośród zabytków na uwagę zasługuje niemal cały dzbanek siwy o wyblyszczonych powierzchniach.

O wiele ciekawsze były wyniki uzyskane podczas badań sondażowych w obrębie wykopów 9a i 9b, założonych w centralnej części Placu Tysiąclecia. Potwierdziły one przeprowadzenie dużych prac niwelacyjnych, których dokonano zarówno po 1788, jak też po 1945 r. W ich wyniku zniszczono niemal całkowicie średniowieczne nawarstwienia stratygraficzne. Pomimo tego w południowej części wykopu 9a uchwycono nieznacznej miąższości warstewkę wczesnośredniowieczną, w której zalegały nielicz-